

**בבית המשפט המחוזי בירושלים
בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים**

עמ"ש 47454-01-12

**לפני כב' השופט יוסף שפירא
כב' השופטת תמר בזק רפפורט
כב' השופט דוד מינץ**

בעניין: ת' ש' ואח'

**ע"י ב"כ עו"ד אלה רגב
והמשיבים שכנגד**

המערערים

- נ ג ד -

א'ש'

**ע"י ב"כ עו"ד משה חן
שכנגד**

המשיב והמערער

פסק דין

השופט דוד מינץ

ערעור וערעור שכנגד על פסק דינו של בית המשפט לענייני משפחה בירושלים (כב' השופט ני פלקס) מיום 13.12.11 בתמ"ש 46692-05-10 בעניין תביעת קטינים באמצעות אימם למזונות ומדור.

הרקע לערעור

1. המערערת 1 בערעור העיקרי (להלן: "המערערת") והמשיב שהוא המערער בערעור שכנגד (להלן: "המשיב"), נישאו כדמו"י ולהם ארבעה ילדים משותפים ובת נוספת מנישואיה הקודמים של המערערת (להלן: "הילדה") אשר כולם קטינים. לצורך הכרעה בתביעת המזונות קבע בית משפט קמא כי שכרו הממוצע של המשיב כשכיר בחברת התרופות "טבע" עומד על 8,500 ₪ לחודש ואילו הכנסתה החודשית של המערערת כגנת מסתכמת ב-3,500 ₪ בתוספת קצבת ילדים בסך 1,200 ₪ מהמוסד לביטוח לאומי. בית המשפט ציין כי על פי הדין מתן מענה לצרכים ההכרחיים של הילדים היא חובתו המוחלטת של האב, ללא תלות ביכולתו הכלכלית. בהתבסס על ניסיונו ועל החזקות הראייתיות, הגיע בית המשפט לכלל מסקנה כי הוצאותיהם ההכרחיות של הקטינים, ללא מדור וחינוך מגיעות לסך כולל של 5,000 ₪ לחודש. באשר לחבות המשיב במזונות הילדה, קבע בית המשפט כי המשיב אינו חייב במזונותיה, אלא אימה, המערערת, אך בהיעדר קשר עם האב הביולוגי של הקטינה, הרי שהמשאבים המופנים לסיפוק צורכי הילדה

מהכנסותיה של המערערת, גורעים מיכולתה לזון את שאר ילדיה. לפיכך בפועל המשיב משלם את מזונותיה באופן עקיף גם שלא קם לו חיוב זה על פי דין. בסופו של יום חייב בית המשפט את המשיב במזונות בסך של 5,000 ₪, אחר שקבע כי זהו השיעור המקסימאלי בו ניתן לחייב אותו לנוכח היקף הכנסותיו.

טענות הצדדים בערעור

2. על פסק הדין הוגש ערעור מטעם המערערת והקטינים מצד אחד וערעור שכנגד מטעם המשיב מצד שני. בעיקרו של דבר, המחלוקת שבערעור נגעה לגובה הכנסתו החודשית של המשיב ולאי חיובו במזונות הילדה. המערערת טענה כי שגה בית המשפט בקביעת שכרו של המשיב מפני שלאמיתו של דבר הכנסתו החודשית עומדת על סך של 9,673 ₪. מה גם, לא נלקחו בחשבון הכנסותיו של המשיב, ההפרשות השונות משכרו לקופות חסכון שונות וכן תשלומים שונים מדי חודש בחודשו המופרשים משכרו. כן לא נכללו בסכום המזונות הוצאות עבור חינוך ומדור של הילדים. עוד הדגישה המערערת את הפער בין הכנסותיה שלה ובין הכנסות המשיב ואת עול גידול הילדים המוטל על כתפיה בלבד. המערערת טענה עוד כי בית המשפט טעה משלא חייב את המשיב במזונות הילדה אשר המשיב היה לה כאב מהיותה בת שנתיים, לא כל שכן משאיננה מקבלת מזונות מאביה הביולוגי עימו אין לה כל קשר.

3. המשיב מצידו טען כי הכנסתו נמוכה אף מקביעת בית המשפט ועומדת על סך של 7,900 ₪ בלבד. הוא הוסיף כי שכרו עתיד לרדת לכדי 7,000 ₪ לחודש בעקבות העברתו מתפקידו הנוכחי לתפקיד אחר במקום עבודתו. עוד טען כי מאז הפרידה מהמערערת, צבר חובות אשר אך הולכים וגדלים ואין ביכולתו לעמוד אף בתשלומי המזונות שנקבעו בבית משפט קמא. המשיב מחזק את פסיקת בית המשפט הפוטרת אותו ממזונות הילדה וציין כי מעולם לא אימץ אותה ולא התכוון לשאת במזונותיה.

4. לשלמות התמונה יצויין כי בדיון הסכים המשיב למחוק את הערעור שכנגד שהגיש והסכים אף לשאת במלוא התשלום הנדרש עבור קייטנות הקטינים, ככל שיידרש לעשות כן בעתיד.

5. בהתייחס לכל האמור, על פניו, לא נראה כי יש מקום להתערב בממצאיו העובדתיים של בית משפט קמא המבוססים על המסכת הראייתית שנפרשה לפניו. ככלל, אין זו דרכה של ערכאת הערעור להתערב בנסיבות שכאלו בשיעור המזונות אלא במקרים חריגים שנפלה טעות משמעותית בשומת המזונות, ומקרה זה אינו נכנס לגדרם של אותם מקרים. גם נראה כי לאחר שבית המשפט השתכנע שהמשיב מנצל את כושר השתכרותו, בית המשפט איזן יפה בין שיעור השתכרותם של בני הזוג, אל מול צרכיהם וצרכי

הילדים המשותפים וקבע את שיעור המזונות בשים לב למכלול הנסיבות. אף אם שכרו הממוצע של המשיב כפי שנקבע על ידי בית המשפט, בהתחשב בניכויים שאינם ניכויי חובה, עולה בכ-1,000 ₪ על שכרו בניכוי ניכויי החובה בלבד, אין בכך כדי להצדיק התערבותנו בנסיבות העניין. עיון בתלושי השכר לפרטיהם גם מלמד כי ניכויי הרשות משכרו של המשיב כוללים תשלומים שהם גם לטובת ילדיו הקטנים, כגון ביטוח שיניים וביטוח בריאות. עם זאת, נראה כי ראוי הוא להתייחס לטענה אחת שהועלתה על ידי המערערת והיא חיובו של המשיב לשאת במזונות הילדה, והתוצאות הנובעות מכך.

המסגרת הנורמטיבית

6. סעיף 3 לחוק לתיקון דיני המשפחה (מזונות), תשי"ט-1959 (להלן: "החוק"), קובע כדלקמן:

"(א) אדם חייב במזונות הילדים הקטינים שלו והילדים הקטינים של בן זוגו לפי הוראות הדין האישי החל עליו, והוראות חוק זה לא יחולו על מזונות אלה.

(ב) אדם שאינו חייב במזונות הילדים הקטינים שלו והילדים הקטינים של בן זוגו לפי הוראות הדין האישי החל עליו, או שלא חל עליו דין אישי, חייב במזונותיהם, והוראות חוק זה יחולו על מזונות אלה."

7. ככלל, נפסק כי יש לפרש את סעיף 3(ב) ככזה שאינו בא לשנות את הדין האישי המהותי. לאמור, במקרים בהם יוצר הדין האישי זיקת חובה עקרונית במזונות בין ההורה לבין הקטין, אין לפנות להוראותיו של סעיף 3(ב) אלא יש לפסוק את המזונות לפי הדין האישי כאמור בסעיף 3(א) לחוק. לכן, גם אם חובת תשלום המזונות העקרונית מוקפאת, מושהית או מתבטלת בשל קיומן של נסיבות עובדתיות נתונות המסייגות את הפעלתה של החובה העקרונית, עדיין אין לפנות להוראת סעיף 3(ב) לחוק (ע"א 507/61 **בן חיים נ' רזניק**, פ"ד טז 925; ע"א 524/66 **מזרחי נ' מזרחי**, פ"ד כ(4) 813, 820; ע"א 199/77 **חירי נ' חירי**, פ"ד לב(1) 458; ע"א 3077/90 **פלונית נ' פלוני**, פ"ד מט(2) 578, 606. וראו פסיקה קודמת ממנה משתמע כי כל אימת שהתוצאה המעשית של הוראות הדין האישי היא שלא מוטל חיוב במזונות, יש לפנות לחיוב מזונות על פי הוראות החוק: ע"א 206/60 **זרהם נ' זרהם**, פ"ד יד 1726, 1732; ע"א 358/58 **שהראבני נ' שהראבני**, פ"ד יג 2095, 2099; ע"א 72/62 **צוקרמן נ' צוקרמן**, פ"ד טז 1781, 1783). משמעות ההבחנה בין תחולת סעיף 3(א) וסעיף 3(ב) לחוק היא בקביעת שיעור החיוב והיקפו. למשל, כאשר החיוב הוא מכוח הדין האישי מדיני צדקה, בן הזוג יחויב במזונות לפי הצרכים ההכרחיים של הילדים בהתחשב במצבו הכלכלי ויכולתו לספק את צרכיו שלו ושל בני משפחתו. לעומת זאת, חיוב המזונות האזרחי מכוח סעיף 6 לחוק קובע כי: "היקף המזונות, מידתם ודרכי סיפוקם ייקבעו,

באין הסכם בין הצדדים, על ידי בית המשפט בשים לב לנסיבות, ופרט למזונות על פי סעיף 3 - לפי מחסורו של הזכאי ויכולתו של החייב".

8. צא ולמד, אפוא, כי בהתאם להוראות החוק יש לבחון תחילה במקרה זה האם על פי דינו האישי של המערער, שהוא הדין האישי החל על יהודים, מוטלת עליו חובה לזון את הילדה. רק אם התשובה לשאלה זו תענה בשלילה, יש לפנות להוראות החוק החרות הקובעות את היקף המזונות, מידת החיוב וסולם המזונות.

9. הכלל הוא שלפי דיני ישראל אין אדם חייב מן הדין במזונות ילדי בן זוגו כשם שהוא חייב לזון את בניו שלו הקטנים (טור, אבן העזר, סימן קי"ד. וראו שם **בית יוסף**, סעיף א' שתמה על הטור מדוע האריך בעניין באומרו כי "לא ידעתי למה הוצרך רבינו להאריך בזה דמהיכא תיסק אדעתין [מהיכן תעלה על הדעת] שיתחייב לבת אשתו שום דבר"). עם זאת, קיים חיוב המוטל על אדם מכוח דיני הצדקה הכלליים לזון אף את בניו ובנותיו הגדולים שאינו חייב להם מזונות על פי הדין. מאותו מקור הסיקו כי מכוח דיני הצדקה הכלליים אדם חייב לזון גם את קרובי אשתו לפני שהוא נותן צדקה לרחוקים יותר ממנו. כפי שנאמר, "עניי ביתו קודמים לעניי עירו ועניי עירו קודמים לעניי עיר אחרת" (**שולחן ערוך**, יורה דעה, סימן רנ"א, סעיף ג'). וראו ע"א 386/78 **רבני נ' רבני**, פ"ד לג(3) 591. הנפקות המעשית של מקור החיוב היא בשאלת כפיית תשלום המזונות על האב הסרבן.

10. הדעה הרווחת והמובאת בשולחן הערוך היא כי "בית דין כופין על הצדקה" (**שולחן ערוך**, יורה דעה, סימן רמ"ח, סעיף א) וכך גם פוסק הרמב"ם (**רמב"ם**, הלכות מתנות עניים, פרק ז' הלכה י'), וראו דעה אחרת, **תוספות**, בבא בתרא, דף ח' עמ' ב', ד"ה "אכפיה"). חיוב זה מתעצם, שעה שמדובר בחיוב אדם לשאת במזונות בניו, אפילו בניו הגדולים העניים (**שולחן ערוך**, יורה דעה, סימן רנ"א סעיף ד'). ברם, קיים הבדל משמעותי בין חיובו של אדם לשאת במזונות בניו הקטנים, אף את אלו שהחיוב לזונם חל "מדיני צדקה" (החל מגיל 6), ובין חיובו לשאת במזונות בניו הגדולים או במזונות עניים אחרים, ובכלל זה בניה של אשתו שאינם שלו. בעוד שבחיוב הצדקה הכללי, אין יורדים לנכסיו של האדם אלא לאחר שניתנה לו הזדמנות לשלם או להסביר מדוע אין לרדת לנכסיו. הרי שבחיוב מזונות לילדיו מדין צדקה ניתן לרדת לנכסי החייב ללא הסייגים האמורים. כמו כן, בעוד שבחיוב הצדקה הכללי אין לעני עילת תביעה אישית כלפי החייב (אלא הכפייה מסורה אך לבית הדין), יש לבניו הקטינים של האדם עילת תביעה אישית כלפיו למרות שעילה זו מבוססת (רק) על דיני הצדקה (ע"א 132/62 **ירחמילוב נ' מרמור**, פ"ד ט"ז 152). משכך, לכאורה, נוכח העובדה שלפי הדין העברי, לילדו של בן הזוג שאינו ילדו שלו, אין זכות תביעה אישית כנגדו, גם אם ניתן לכפות עליו תשלומים מדין צדקה, לא ניתן לומר כי חיוב זה נכנס לגדרו של סעיף 3(א) לחוק. חיובו של אדם לשאת במזונות בניו של בת זוגו

במקרה זה צריך להישען אפוא, על סעיף 3(ב) לחוק. ברם, לא כך נפסקה ההלכה, אלא כי, יהיה מקור החיוב לפי הדין האישי החל על האדם אשר יהיה, אין להיזקק לסעיף 3(ב) לחוק, וכי בין אם מקור החיוב הוא מן הדין ובין אם מקור החיוב הוא מדיני צדקה, בכל אחת משתי החלופות הללו גם יחד נובע החיוב מן הדין האישי במובנו של סעיף 3(א) לחוק (ע"א 386/78 בעניין רבני, שם).

11. יתר על כן, הדין העברי מתווה מסלול רעיוני נוסף לחיוב אדם במזונות ילדיו, זאת מכוח החיוב לשאת במזונות אשתו. היינו, חובת האיש לזון את אשתו מקיפה את כל צרכיה לרבות הוצאות אחזקת ילדיה. לפי דעה זו היקף ותנאי החיוב במזונות ילדים דומים לאלו החלים על מזונות האישה, אם כי לגביהם מבחינים בין גילאי הילדים. עד גיל שש החיוב במזונות הוא חיוב מן הדין ולמעלה מכך החיוב הוא מדיני הצדקה. הבחנה זו אינה מוחלטת וישנם פוסקים הסבורים כי גיל הילדים בא להעיד על מידת תלותם באם. עד גיל שש חזקה כי הילדים תלויים באמם, אך אם האם תוכיח כי גם ילדים מבוגרים יותר תלויים בה, יהיה הבעל חייב במזונותיהם כשם שהוא חייב במזונותיה (ד"ר זרח ורהפטיג, "למקורות החובה למזונות ילדים", תחומין, עמ' 255). לפי גישה זו, די נהיר כי חלה חובה על האדם לזון את בניה של אשתו שלא ממנו, שכן לא יהיה דין שונה לילדים אלו מילדיו שהם יוצאי חלציו. ברם, הרעיון של חיוב במזונות ילדים מדין מזונות האישה אינו מוסכם על כל הפוסקים, ולדעתם היא חובה עצמאית ומוטלת על החייב בהיותו אב (וראו סקירה רחבה בעניין, הרב שלמה דיכובסקי, "מזונות הבנים - תקנת חכמים מיוחדת בדיני צדקה", תחומין, עמ' 87).

12. עוד נציין כי ניכרת גם מגמה בפסיקה המורה על חובת מזונות במקרים בהם לא הוטלה החובה כלל מכוח החוק. התשתית הרעיונית לפסיקה זו היא הסכמה המשתמעת מהתנהגות. רעיון ההסכמה מכללא כבר שימש את בית המשפט בעיקר בהקשר של מזונות בן זוג וחיוב במזונות ילד שנולד מתרומת זרע (ע"א 449/79 סלמה נ' סלמה, פ"ד לד(2) 779), זאת אף בהיעדר תחולת החוק או הסכם מפורש והיא הורחבה בבתי המשפט לענייני משפחה לא פעם גם למקרים אחרים (תמ"ש (י-ס) 10681/98 פלוני נ' אלמוני, פורסם במאגרים [19.9.00]; תמ"ש (קריות) 1180/08 פלונית נ' פלוני, פורסם במאגרים [18.9.08]). היינו, גם במקרה כמו מקרה זה, נשיאת המערערת לאישה, פרנסת הילדה במשך שנים ארוכות וקבלתה לחיק המשפחה עשויה להוות הסכמה שבהתנהגות לשאת במזונותיה (וראו איילת בלכר-פריגת, דפנה הקר, "הורים או זרים: מעמד המשפטי המצוי והרצוי של בני זוג של הורים", משפטים מ, עמ' 5 (תש"ע)).

13. עם כל זאת, יש לדעת כי בין אם מקור החובה לזון את ילדי בני הזוג הוא מכוח הדין האישי ובין אם הוא מכוח הוראות החוק, הבסיס הראשוני לחיוב אדם במזונות הוא

אבהות ביולוגית טבעית. לא ניתן לדון בחיובו של הורה חורג במזונות ילדיו הקטינים של בן זוג מבלי להתייחס לחובתו של האב הביולוגי. אדרבה, מקום בו האב הביולוגי בחיים, חיובו של זה קודם לחיובו של האב החורג (ע"א 386/78 בעניין רבני, שם עמ' 594). יתר על כן, כלל מנחה הוא בדין האישי כי טרם אכיפת חיוב מדין צדקה יש לתת את הדעת על חובותיהם של יתר האישים שהם בעלי קרבה יתרה ואף בני אותה קרבה כמו ההורה החורג ולבחון את חלוקת העומס ביניהם. כלל זה מוצא ביטוי גם בסעיף 7 לחוק לפיו, "היו שניים או יותר בני אותה קרבה חייבים במזונות לזכאי, רשאי בית המשפט לקבוע את מידת החיוב של כל אחד מהם".

מהכלל אל הפרט

14. ראשית ייאמר כי לא קיים קושי לקבוע במקרה זה, שבאופן עקרוני המשיב חייב במזונות הילדה, וודאי כל אימת שלא התגרשו בני הזוג זה מזו. חיובו נובע מהדין האישי ולו מדין צדקה, והוא וודאי נובע כברירת מחדל מהחוק. המשיב גם הודה בפה מלא כבר בכתב הגנתו (סעיף 5) כי האב הביולוגי של הילדה עזב את הארץ בסמוך להיוולדה, וכי הוא "בטוב ליבו ובאצילותו אימץ את בתה כבת ודאג לכל מחסורה משל הייתה זו בתו ואשר מיותר לציין כי כלכל אותה בהתנדבות למעלה מחובתו". דברים דומים גם נאמרו על ידו במסגרת תצהיר העדות הראשית מטעמו. שנית, יש צדק בדברי בית משפט קמא, כי אם המשיב לא יישא במזונות הילדה, המערערת היא זו אשר תישא בהם ותיוותר לה פחות הכנסה פנויה לשאת, יחד עם המשיב, במזונות שאר הילדים. לפיכך, נראה כי היה מקום לפסוק לילדה מזונות וזאת בהתחשב בשיעור המזונות הפרוגרסיבי שקבע בית המשפט לילדים האחרים (1,950 ₪ לבן הצעיר; 1,200 ₪ לבת השנייה; 1,000 ₪ לבן השלישי; ו-850 ₪ לבת הגדולה).

15. בשים לב לאמור, נראה לי כי יש לקבל את הערעור ולהעמיד את שיעור המזונות של הילדה על סך של 700 ₪ לחודש ועל המשיב לשלם סכום זה, החל מיום הגשת התביעה עד הגיעה לגיל 18 או עד לסיום הלימודים התיכוניים שלה, לפי המאוחר שביניהם. לאחר מכן, יוקטן שיעור החיוב לכדי שליש וזאת עד לסיום שירות הצבאי החובה או שירות לאומי. מסכום חוב המזונות הנובע מפסק דין זה יקוזזו כל התשלומים ששילם המשיב במסגרת המזונות הזמניים מעבר לסכום המזונות שנקבעו על ידי בית משפט קמא. יתרת החוב תשולם בתשלומים חודשיים שווים בסך של 500 ₪ מהגיעה הילדה לגיל 18 או לאחר סיום הלימודים התיכוניים לפי המאוחר שביניהם. חיוב המזונות השוטף בגין הילדה הוא כל עוד בני הזוג לא התגרשו זה מזו.

אציע, אפוא, לחברי לקבל את הערעור באופן שפורט, ונוכח הצהרתו של המשיב, לדחות גם את הערעור שכנגד וליתן תוקף של פסק דין להתחייבותו לשאת בעלות קייטנות הילדים.

השופט יוסף שפירא

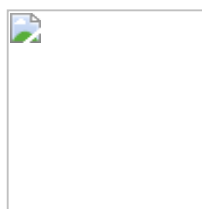
אני מסכים.

השופטת תמר בזק רפפורט

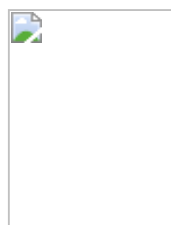
אני מסכימה.

הוחלט, כאמור בפסק דינו של השופט מינץ ונוכח הנסיבות והסכמתו של המשיב למחוק את הערעור שכנגד, לא ראינו מקום ליתן צו להוצאות. הערבון יוחזר למפקידו.

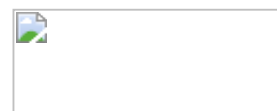
ניתן היום, י"ג ניסן תשע"ב, 5 באפריל 2012, בהעדר הצדדים.

דוד מינץ, שופט

תמר בזק-רפפורט,
שופטת

יוסף שפירא, שופט
[אב"ד]

דינים ועוד - מבית חשבים ה.פ.ס. מידע עסקי בע"מ
[/https://www.dinimveod.co.il](https://www.dinimveod.co.il)